

مهارت‌های مورد نیاز دانشجویان حسابداری برای ورود به حرفه

دکتر مهدی ناظمی اردکانی
زهرا جمالی

مقدمه

امروزه در بازار جهانی، فضای رقابتی شدیدی حاکم است و افرادی که به‌عنوان حسابدار به حرفه راه می‌یابند، نقشی بسیار فراتر از آنچه که در گذشته به حسابداران محول می‌شد بر عهده دارند؛ همانند مدیریت راهبردی و مدیریت ریسک یا تغییر (Hancock et al., 2009). در واقع روند جهانی شدن و پیشرفت در فناوری، دفترداری سنتی را از بین برده و نقش حسابداران را به مشاور کسب‌وکار تغییر داده است.

گرچه دانش فنی و مهارت‌های عملی همچنان در این رشته حیاتی هستند، اما به‌جای این که حسابداران تنها به‌عنوان گزارش‌دهندگان اطلاعات حسابداری باشند، به‌عنوان مفسران اطلاعات و مشاورانی بر مبنای آن اطلاعات شناخته می‌شوند. تغییر نقش مدیران مالی ارشد، نمونه بارزی از این تغییرها به‌شمار می‌آید و مدیران با عبور از نقش‌های تعریف‌شده سابق، رهبری راهبردها و عملیات را در دست دارند. مسلم است که نتیجه این موضوع، تغییر در مجموعه‌ای از مهارت‌های حسابداری می‌باشد و نیازمند

با حرفه برخوردار باشند.

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۵ (IES 5)**، نیاز به تجربه عملی را مطرح می‌کند-گرچه تعدادی از نهادهای حسابداری حرفه‌ای قبل از عضویت این شرط را نیاز ندارند- برای مثال، در جنوب امریکا که در آن قانون، حرفه را ملزم به پذیرفتن افراد تنها با مدرک تحصیلی کرده است.

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۶ (IES 6)**، ارزیابی صلاحیت و شایستگی حرفه‌ای را برجسته می‌کند.

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۷ (IES 7)**، استمرار توسعه حرفه‌ای را پوشش می‌دهد؛ و

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۸ (IES 8)**، شرایط مورد نیاز برای متخصصان حسابرسی را دربر می‌گیرد.

بدین ترتیب، حسابداری از دیدگاه استانداردهای بین‌المللی آموزشی، تعدادی پایگاه دانش، مهارت و نگرش بسیار متفاوت را دربر می‌گیرد که نیاز به یادگیری به‌وسیله برنامه‌های آموزشی دارد (Helliar, 2013). در جدول ۱ فهرستی از این موارد ارائه شده است.

جدول ۱- فهرست نیازهای یادگیری حسابداری

عنوان	زیرشاخه
دانش ^۵	۱- حسابداری، مالی و دیگر علوم مرتبط ۲- فعالیت‌های بازرگانی و سازمانی ۳- فناوری اطلاعات
مهارت ^۶	۴- مهارت‌های ذهنی ۵- مهارت‌های فنی و کارکردی ۶- مهارت‌های فردی ۷- مهارت‌های بین فردی و ارتباطی ۸- مهارت‌های سازمانی و مدیریت کسب‌وکار
نگرش ^۷	۱- منافع عمومی و حساسیت به مسئولیت‌های اجتماعی ۲- پیشرفت شخصی و تداوم یادگیری ۳- اتکاپذیر، مسئولیت‌پذیر، دقیق و احترام به قوانین و مقررات

دانشجویان مشتاق به ورود در حرفه باید در تمام الزامهای توسعه حرفه‌ای که در استانداردهای بین‌المللی آموزشی بیان شد، تبحر داشته باشند. این امر نه تنها شامل آموختن دانش فنی بلکه دربرگیرنده مهارت‌های قابل انتقال نیز خواهد بود که در واقع می‌تواند از محیط یادگیری به محیط کار، و یا از

گسترش مهارت‌های فردی و بین فردی است که باعث کاهش دغدغه‌های سنتی از قبیل دفترداری و قوانین مالیاتی (به‌اصطلاح **مهارت‌های فنی**^۱) و افزایش تمایل به کسب **مهارت‌های نرم**^۲ از جمله بهبود توانایی ارتباط، مهارت‌های رهبری، تفکر انتقادی، مهارت حل مسئله (به‌اصطلاح مهارت‌های عمومی و یا غیرفنی) می‌شود (BIHECC, 2007). به‌رغم تلاش‌های بسیار برای بهبود مهارت‌های استخدامی دانش‌آموختگان حسابداری، توسعه این مهارت‌ها همچنان به‌عنوان یک مشکل باقی مانده است.

هیئت استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری^۳ چارچوبی را منتشر کرده که با عنوان **استانداردهای بین‌المللی آموزشی (IESs)** شناخته می‌شود. این هیئت که زیر نظر **فدراسیون بین‌المللی حسابداران**^۴ می‌باشد، هشت استاندارد آموزشی منتشر کرده است. این استانداردها به‌صورت مختصر به این صورت هستند:

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۱ (IES 1)**، الزامهای ورود به برنامه حرفه‌ای آموزش حسابداری و توسعه حرفه‌ای را بیان می‌کند.

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۲ (IES 2)**، جزئیات محتوای برنامه حرفه‌ای آموزش حسابداری را مشخص می‌کند. این استاندارد تعدادی حوزه و موضوعه‌هایی را که برنامه‌های آموزش حسابداری باید آموزش دهند فهرست می‌کند؛ از جمله حسابداری مالی و گزارشگری، حسابداری مدیریت و کنترل، حاکمیت شرکتی، حسابرسی و بیمه، مالیات، قانون، و بازارهای مالی.

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۳ (IES 3)**، بر مهارت‌های حرفه‌ای متمرکز است. اینها مهارت‌هایی هستند که باید در یادگیرنده متمرکز شوند و نه در مدرس، و شامل مهارت‌های ذهنی، فردی، مهارت‌های بین فردی و ارتباطات، مهارت‌های فنی و مالی و مهارت‌های سازمانی و تجاری می‌شود.

• **استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۴ (IES 4)**، نیاز کارآموزان حسابداری به یادگیری ارزش‌های حرفه‌ای، اخلاقی و رفتاری است. این مجموعه شامل اخلاق، منافع عمومی، مسئولیت‌پذیری و استقلال است. چنین مهارت‌هایی ساختار اجتماعی دارند و لازم است افرادی که می‌خواهند وارد حرفه شوند، این ارزشها را در خود درونی ساخته و از برآزش سازمانی

یک موقعیت یا زمینه کاری به موقعیت دیگری منتقل شود. دانشجویان نیاز دارند در مهارت‌های قابل انتقال مانند گزارش نوشتن و مهارت‌های بین فردی از قبیل گوش دادن و ارتباطات شفاهی و همچنین ارائه، بحث و دفاع از استدلال نیز مهارت یابند (Sin et al., 2012).

تعدادی از راهبردهای توسعه مهارت‌های غیرفنی تجویز شده در استاندارد بین‌المللی آموزشی شماره ۳ عبارتند از:

• **مهارت ارتباطات کتبی**^۸: ارتباطات کتبی دربرگیرنده ارائه شرحی روشن از خود، استفاده صحیح از قواعد دستوری، ایجاد استدلال منطقی، یادداشت‌برداری، ویرایش و خلاصه‌نویسی و گزارش نوشتن است. به گزارش کمیسیون **استخدام و اشتغال**^۹ متأسفانه حدود نیمی از تمام رزومه‌های دریافت‌شده از سوی مشاوران استخدام، اشتباه‌های املائی و یا خطاهای دستوری دارد و در کمال تعجب، گزارشها نشان می‌دهد این اشتباه‌ها در افراد دانشگاهی تا دو برابر بیش از افرادی است که به دانشگاه نرفته‌اند.

مهارت‌های ارتباطی کتبی به‌عنوان ابزاری مهم برای موفقیت در محیط کاری محسوب می‌شود. براساس تحقیق‌های **ماس** (Moss, 1995) به نقل از **میشل** (Mitchell, 2008)، مدیران منابع انسانی و مدیران آموزش به‌طور معمول از ضعف دستور زبان در دانش‌آموختگان دانشگاهی شکایت دارند. ضعف در این مهارت باعث اشتباه، هدررفت و کاهش بهره‌وری در محیط کار می‌شود.

نتیجه دیگر ضعف در این مهارت آن است که گزارشها درهم‌ریخته و سرشار از کلمه‌های غیرضروری خواهد بود که درک آن را با مشکل روبه‌رو می‌سازد (Christopher, 2006). به این ترتیب دانشجویان باید مهارت‌های نوشتاری را فراگیرند تا بتوانند نوشته‌ها و گزارش‌هایی دقیق، فهم‌پذیر، و هدفمند را تهیه کنند.

• **مهارت ارتباطات شفاهی**^{۱۰}: این مهارت نقشی بسیار اساسی در ورود دانش‌آموختگان به حرفه بازی می‌کند. مهارت برقراری ارتباط کلامی و گفتگو برای موفقیت افراد حیاتی است. پیشرفت افراد در حرفه تا حد زیادی به توانایی آنها در

نحوه بیان و صحبت کردن در جمع بازمی‌گردد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که صحبت در جمع به ترسی بین زنان و مردان تبدیل شده است؛ در حالی که قدرت پاسخگویی صحیح و به‌موقع به پرسش‌های پیچیده، از جمله مهارت‌های ضروری برای مدیریت محسوب می‌شود؛ ضمن آن‌که باعث تقویت روابط عمومی نیز در سازمان می‌شود (Smart, 2004). به نقل از میشل (۲۰۰۸). آموزش این مهارت می‌تواند با مکلف کردن دانشجویان به ارائه مباحث درسی به‌صورت کنفرانس در کلاس صورت گیرد. این روش باعث افزایش اعتماد به نفس دانشجویان و باعث ارتقای فن بیان آنها نیز خواهد شد.

• **کار گروهی (یادگیری مشارکتی)**^{۱۱}: تمام کارفرمایان خواستار استخدام دانش‌آموختگانی هستند که قادر به همکاری، حل مشکلات و کار گروهی باشند. در شرکتهایی که سلسله‌مراتب سازمانی کم‌رنگ است، گروه‌های پروژه، گروه‌های کاری خودمدیریتی و گروه‌های مدیریتی، نقش اساسی دارند؛ بنابراین ارتباط برقرار کردن و همکاری با دیگر افراد در یک گروه کاری از اهمیت زیادی برخوردار است. کار گروهی، شامل همکاری در یک گروه، به‌کارگیری مؤثر ایده‌های خود، مسئولیت‌پذیری، جسور بودن - به جای منفعل و تهاجمی رفتار کردن - پذیرش انتقاد سازنده و ارائه انتقادات و پیشنهادها سازنده و مثبت به دیگران است. رویکرد مبتنی بر وابستگی متقابل بین اعضای گروه؛ مسئولیت شخصی اعضا، مهارت‌های اجتماعی و پردازش گروهی است (کاظمی، ۱۳۹۴). یادگیری مشارکتی برای ارتقای مهارت‌های بین فردی به دانشجویان کمک شایانی می‌کند؛ ضمن آن‌که اگر به‌شکل درست اجرا شود، نسبت به آموزش دانشگاهی مؤثرتر هم خواهد بود. یک روش آموزش مهارت کار گروهی، گنجاندن فعالیت‌های گروهی در دوره تحصیلات است (James & James, 2004). در سالهای اخیر از این روش در آموزش درسها و مبحثهای مختلف حسابداری از جمله تجزیه و تحلیل صورتهای مالی استفاده شده و نتیجه‌های مثبتی به همراه داشته است.

• **مهارت تفکر انتقادی**^{۱۲}: تفکر انتقادی را می‌توان توانایی برای رسیدن به نتیجه‌ای موجه به‌منظور پاسخگویی به

در محیط‌های کار امروزی، درخواست برای مهارت تفکر انتقادی بیشتر از همیشه است؛ بنابراین استادان باید آموزش این مهارت را در برنامه‌های درسی خود بگنجانند.

• **یادگیری مسئله‌محور**^{۱۳}: این روش مبتنی بر **تئوری‌های یادگیری ساختگرا**^{۱۴} است؛ روشی که در آن یادگیرنده در مرکزیت قرار دارد و در واقع خود او به ساخت دانش می‌پردازد، نه مدرس. در این روش از مشکلات واقعی و ساختار نیافته دنیای بیرون به منظور آغاز فرایند یادگیری استفاده می‌شود. تفاوت این روش با دیگر روش‌های یادگیری در آن است که دانشجو را از موضع انفعال خارج کرده و در محوریت قرار می‌دهد و انگیزه جستجوی اطلاعات، حل مشکلات و مسائل است و هیچگاه نمی‌توان اطمینان یافت که آیا راه‌حل پیشنهادی بهترین است یا نه. تنها باید براساس اطلاعات موجود، بهترین تصمیم ممکن را گرفت. این روش در رشته‌هایی مانند پزشکی و وکالت به صورت گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرد (Stanley & Marsden, 2012) و به نظر می‌رسد استفاده از آن در آموزش حسابداری نیز مفید واقع شود؛ چراکه باعث تربیت دانش‌آموختگانی مجرب و آشنا به مسائل روز خواهد شد.

• **اخلاق**^{۱۵}: مفهوم اخلاق هم‌راستا با مفهوم صداقت و درستکاری است. اخلاق موضوعی شخصی و منحصر به فرد محسوب می‌شود و دارای پیشینه تاریخی، جغرافیایی و فرهنگی است. اخلاق، انتخابی شخصی است که به عمل یا سکوت به منظور جلب رضایت دیگران ختم می‌شود (Taft & White, 2007). اخلاق را به عنوان رفتار در روش «درست و منصفانه» تعریف کرده‌اند (Carnes & Awang, 2004).

گرچه بسیاری از قوانین براساس استانداردهای اخلاقی تدوین شده، اما قانون تنها حداقل‌هایی را برای رفتار مورد انتظار مردم و تجارت در جامعه تعیین می‌کند؛ در حالی که اخلاق، خواسته‌های بیشتری را دربر می‌گیرد (Cheeseman, 2007)، به نقل از میشل (۲۰۰۸).

رسوایی‌ها و تقلب‌های گسترده در شرکت‌ها بیانگر ضعف اخلاقی حاکم بر تجارت است و نیاز به آموزش اخلاق را دو چندان کرده است. به عقیده **تریوت** (Theriot, 2004)، به

پرسش‌هایی دانست که نمی‌توان برای آن پاسخ قطعی یافت؛ در شرایطی که تمام اطلاعات مربوط در دسترس نباشد (Reinstein & Lander, 2008). این تفکر در واقع توانایی به یادآوری منطقی، پردازش و استفاده از مهارت‌های اکتسابی برای کمک به شناسایی و حل مسائل است (Mohamed & Lashine, 2003).

دانشجویان باید

مهارت‌های نوشتاری را

فراگیرند تا

بتوانند نوشته‌ها و

گزارش‌هایی دقیق

فهم‌پذیر و

هدفمند را

ارائه دهند

ارزش افراد متخصص برای جامعه در درجه اول با توانایی تفکر انتقادی آنها تعیین می‌شود؛ یعنی تخصصشان در درک مسائل و ارائه راهکار به منظور حل و فصل موضوع. توانایی تفکر انتقادی را می‌توان استفاده از مهارت‌های شناختی برای حل مسئله، رسیدن به نتیجه، شکل دادن استدلال و تصمیم‌گیری به وسیله استدلال منطقی و هدفمند توصیف کرد (Reinstein & Lander, 2008).

اهمیت برقراری ارتباط مؤثر با افراد دیگر فرهنگ‌ها را در چندان کرده است. با توجه به عبور معامله‌های تجاری از مرزها، سرمایه‌گذاری‌های خارجی مستقیم، صدور مجوزها، امتیازهای انحصاری، و قراردادهای مدیریتی برخی از مسائل کسب‌وکار بین‌المللی است که کارمندان در قرن بیست‌ویکم با آن روبه‌رو خواهند شد (Statz, 2005) و شرکت‌هایی که به توسعه در سطح بین‌المللی می‌اندیشند، با این چالش‌ها روبه‌رو می‌شوند؛ بنابراین، تربیت دانش‌آموختگانی که آمادگی روبه‌رویی با نیازهای جامعه بین‌المللی را دارند، ضروری به‌نظر می‌رسد. مفاهیم تجارت بین‌المللی، محیط تجارت جهانی، روش‌های هدایت بنگاه‌های بین‌المللی، فعالیت‌های بازاریابی جهانی، تأمین مالی بین‌المللی و ریسک جهانی، تمام موضوعه‌هایی هستند که آموزش آن به دانشجویان حسابداری، آنها را برای فعالیت در جامعه جهانی آماده می‌سازد.

نتیجه‌گیری

امروزه برای موفقیت در هر حرفه‌ای افزون بر مهارت‌های تخصصی و دانشگاهی، مجموعه‌ای از مهارت‌های دیگر مورد نیاز است که با عنوان مهارت‌های نرم یا غیرفنی شناخته می‌شود. این مهارت‌ها در واقع توانایی افراد را در روبه‌رو شدن با شرایط و مسائلی که در محیط کار با آن برخورد می‌کنند، افزایش می‌دهد. این مسائل از مصاحبه استخدامی آغاز شده و با آغاز به کار افراد ادامه می‌یابد. حرفه حسابداری نیز با تمام پیچیدگی‌ها از این مسائل جدا نیست. افزون بر آن، تغییر نقش حسابداران به مفسران اطلاعات و مشارکت مؤثر آنها در امر مدیریت، سبب شده نیاز روزافزونی برای فراگیری مهارت‌های غیرفنی در میان دانش‌آموختگان این رشته ایجاد شود. هیئت استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری نیز در استانداردهای آموزشی به این مسئله اشاره کرده و افزون بر مهارت‌های فنی، مهارت‌های دیگری را که یک حسابدار باید در آن تسلط داشته باشد، برشمرده است. بنابراین شایسته است که نظام دانشگاهی آموزش حسابداری نیز به آموزش این‌گونه مهارت‌ها بپردازد و دانشجویانی آماده به‌کار تحویل حرفه دهد.

نقل از میشل (۲۰۰۸)، برای تشویق دانشجویان، به‌منظور رد رفتارهای غیراخلاقی، آموزش ارزشها باید به‌صورت مدون و جامع در برنامه تحصیلی گنجانده شود. افزون بر آن، دانشجویان باید دستورعمل‌ها و آموزش‌هایی برای روبه‌رویی با دو راهی‌های اخلاقی دریافت کنند تا به آنها در انتخاب راه‌حل مناسب و اخلاقی مسائل کمک کند.

• **خودمدیریتی، برنامه‌ریزی و سازماندهی**^{۱۶}: کمبود مهارت‌های شناختی در میان دانش‌آموختگان که یکی از آنها خودمدیریتی است، از رایج‌ترین ضعف‌های مهارتی محسوب می‌شوند. اشخاصی با اعتماد به‌نفس بالا، سخت‌کوش، متعهد و انعطاف‌پذیر که قادر به روبه‌رویی با پیچیدگی‌ها و شرایط نبود اطمینان و فشار هستند، از مهارت خودمدیریتی برخوردارند (Hancock et al, 2009). کارفرمایان نیز بر این مهارت در محل کار تأکید دارند. بدین ترتیب تقویت این مهارت افزون بر آن‌که در زندگی شخصی افراد نقش کلیدی بازی می‌کند، به پیشرفت شغلی آنها نیز کمک می‌کند.

• **یادگیری همیشگی، ابتکار و مشارکت**^{۱۷}: **یادگیری بر مبنای عمل**^{۱۸} به‌وسیله دانشجویان در محیط کاری باعث تشویق به استقلال، مسئولیت‌پذیری و توانایی در اختیار عمل و قضاوت مناسب می‌شود (Bates, 2008). **یادگیری مبتنی بر وظیفه**^{۱۹}، **یادگیری تجربی**^{۲۰} و **یادگیری موقعیتی**^{۲۱} از دیگر انواع این نوع یادگیری محسوب می‌شود. یادگیری بر مبنای عمل در محیط کار دربرگیرنده راهبردهای ساختاریافته است که مطالعه‌های دانشگاهی را با تجربه‌های کاری مرتبط با هدفهای تحصیلی و حرفه‌ای مورد نظر دانشجویان در هم می‌آمیزد (Abeysekera, 2006). به نقل از **هانکوک** (Hancock et al., 2009). برای آموزش به این شیوه می‌توان از دوره‌های کارآموزی استفاده کرد.

• **توانایی برای مقابله با تنوع**، از جمله **صلاحیت بین فرهنگی**^{۲۲}: تفاوت در فرهنگ، سن، جنس، و آموزش از عوامل تنوع محسوب می‌شوند. **دوفرن و لمن** (DuFrene & Lehman, 2008) به نقل از میشل (۲۰۰۸)، این مهارت را به‌عنوان **توانایی در برقراری ارتباط مؤثر با زنان و مردان در تمام سنین و با تمام فرهنگ‌ها و یا گروه‌های اقلیت** تعریف می‌کنند. رشد روزافزون شرکت‌های بین‌المللی یا چندملیتی،

- Hancock P., B. Howieson, M. Kavanagh, J. Kent, I. Tempone, and N. Segal, **Accounting for the Future: More than Numbers**, Australian Teaching and Learning Council, 2009
- Helliard C., **The Global Challenge for Accounting Education**, Accounting Education, Vol. 22, No. 6, 2013, pp. 510-521
- Howieson B., P. Hancock, N. Segal, M. Kavanagh, I. Tempone, and J. Kent, **Who Should Teach What? Australian Perceptions of the Roles of Universities and Practice in the Education of Professional Accountants**, Journal of Accounting Education, Vol. 32, No. 3, 2014, pp. 259-275
- International Accounting Education Standards Board (IAESB), **Handbook of International Education Pronouncements**, New York: International Federation of Accountants, 2014, Retrieved from <http://www.ifac.org>
- James R.F., and M.L. James, **Teaching Career and Technical Skills in a "Mini" Business World**, In Business Education Forum, Vol. 59, 2004, pp. 39-41
- Mitchell G.W., **Essential Soft Skills for Success in the Twenty-first Century Workforce as Perceived by Alabama Business/Marketing Educators**, Proquest, 2008
- Mohamed E.K. and S.H. Lashine, **Accounting Knowledge and Skills and the Challenges of a Global Business Environment**, Managerial Finance, Vol. 29, No. 7, 2003, pp. 3-16
- Reinstein A. and G.H. Lander, **Developing Critical Thinking in College Programs**, Research in Higher Education Journal, Vol. 1, No. 11, 2008, pp. 78-94
- Sin S., A. Reid, and A. Jones, **An Exploration of Students' Conceptions of Accounting Work**, Accounting Education, Vol. 21, No. 4, 2012, pp. 323-340
- Statz B.L., **Understanding the Global Marketplace: An Interdisciplinary Approach**, Business Education Forum, Vol. 60, No. 1, 2005, pp. 28-31
- Stanley T. and S. Marsden, **Problem-based Learning: Does Accounting Education Need It?** Journal of Accounting Education, Vol. 30, No. 3, 2012, pp. 267-289
- Taft S.H. and J. White, **Ethics Education: Using Inductive Reasoning to Develop Individual, Group, Organizational, and Global Perspectives**, Journal of Management Education, Vol. 31, No. 5, 2007, pp. 614-646

- 1- Technical Skills
- 2- Soft Skills
- 3- International Accounting Education Standards Board (IAESB)
- 4- International Federation of Accountants (IFAC)
- 5- Knowledge
- 6- Skill
- 7- Attitude
- 8- Written Communication Skills
- 9- Recruitment and Employment Commission (REC)
- 10- Oral Communication Skills
- 11- Teamwork (Cooperative Learning)
- 12- Critical Thinking Skills
- 13- Problem-based Learning
- 14- Learning Theory of Constructivism
- 15- Ethics
- 16- Self-management, Planning and Organizing
- 17- Lifelong Learning, Initiative and Enterprise
- 18- Action-based Learning
- 19- Work-integrated Learning
- 20- Experiential Learning
- 21- Situated Learning
- 22- Ability to Deal with Diversity, Including Intercultural Competency

منابع:

- کاظمی نقی، روش‌های تدریس و چالش‌های پیش روی رشته حسابداری و راهکارهایی برای پیشرفت این رشته در ایران، اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی، ۱۳۹۴
- Bates M., **Work-integrated Curricula In University Programs**, Higher Education Research & Development, Vol. 27, No. 4, 2008, pp. 305-317
- Business Industry and Higher Education Collaboration Council (BIHECC), **Graduate Employability Skills**, 2007
- Carnes L.W. and F. Awang, **From the Outside Looking in: Helping Students Identify Ethical Employers**, Business Education Forum, Vol. 59, No. 2, 2004, pp. 33-35
- Christopher D.A., **Communication-Building Better Communicators: Integrating Writing into Business Communication Courses**, In Business Education Forum, Vol. 61, No. 2, 2006, p. 40